Och jag vet att jag är genial

Och jag vet att jag är genial

Agnes von Krusenstjernas brev 1903–1940
Utgivna av Anna Williams

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Av Anna Williams har tidigare utgivits:

Från verklighetens stränder. Agnes von Krusenstjernas liv och diktning, 2013

På andra förlag:

Skribent i Svensk-Amerika. Jakob Bonggren, journalist och poet, Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala, Uppsala, 1991

Stjärnor utan stjärnbilder. Kvinnor och kanon i litteraturhistoriska översiktsverk under 1900-talet, Gidlunds, 1997

Tillträde till den nya tiden. Fem berättelser om när Sverige blev modernt. Ivar Lo-Johansson, Agnes von Krusenstjerna, Vilhelm Moberg, Moa Martinson, Brutus Östlings Bokförlag Symposion, 2002

Bilderna på sid. 15 är i privat ägo. Porträtten på sid. 202 och 250 kommer från Bonnierförlagens arkiv. Alla övriga fotografier kommer från Agnes von Krusenstjernas samling på Kungliga biblioteket.

Stora ansträngningar har gjorts för att nå dem som har rättigheter till de publicerade breven, men alla har inte kunnat tillfrågas om tillstånd.

www.albertbonniersforlag.se

ISBN 978-91-0-013894-3
© Anna Williams 2016
Formgivning inlaga: Agneta Tomasson
Tryck Livonia Print, Lettland 2016

INNEHÅLL

Inledning av Anna Williams 7

Brev 1903–1940 13

Kommentarer 517

Tack 545

Förkortningar 546

Litteratur 547

Personregister 552

INLEDNING

»Jag är diktare, och jag vet, att jag är genial.«

Agnes von Krusenstjerna skriver dagbok på ett mentalsjukhus i Rom i januari 1928. Italienresan som hon längtat efter hade börjat i ett lyckorus men slutade med ett psykiskt sammanbrott och två månader på institution i främmande land. Hon tvivlar på om hon någonsin ska bli helt frisk. Men hon tvivlar aldrig på sin litterära begåvning.

Agnes von Krusenstjerna (1894–1940) är en av den svenska mellankrigstidens mest uppmärksammade författare. Hennes skrivarliv var kort men produktivt. Under åren 1917–1938 gav hon ut sjutton romaner, fem novellsamlingar och en diktbok. Från den litterära debuten 1912 var hon en flitig bidragsgivare i tidskrifter och tidningar med krönikor, reseskildringar, noveller, dikter och litterära artiklar. I romanerna är hon passionens berättare, och kraften i skildringarna av familjelivet, kvinnorna och erotiken är drabbande än idag. Berättelserna stammar ur erfarenheten av att tillhöra en klass i upplösning, och Agnes eget frigörelsebehov drev henne att skriva om ämnen som hon visste skulle väcka anstöt och offentligt ursinne. Författarkarriären skänkte arbetsglädje och litterära framgångar, men den ledde också till smutskastning, privata tragedier och ekonomisk nöd. Att kampen satte djupa spår vittnar breven om. De ger en bild av en författare som brottades med sin sjukdom, försvarade sin konstnärliga integritet, månade om försäljningsframgångar och visste sitt värde som diktare.

Agnes Julie Fredrika von Krusenstjerna föddes den 9 oktober 1894 i Växjö där fadern Ernst von Krusenstjerna (1846–1931) var anställd som kapten vid Kalmar regemente. Hennes mor Eva von

Krusenstjerna (1861–1946), född Hamilton, var dotter till landshövdingen i Uppsala Adolf Hamilton och hans hustru Agnes Geijer, dotter till Erik Gustaf Geijer. Den berömde diktaren och historikern var alltså Agnes mammas morfar, och i släkten fanns även andra konstnärligt begåvade människor. Förväntningarna fanns där och Agnes skriver om dem i sina tidiga brev.

Hon var yngst av fyra syskon och den första flickan efter tre bröder: Edvard (1885–1958), Gustaf (1887–1927) och Adolf (1891–1971). Hon föddes in i den svenska adelsklassen; faderns släkt adlades 1649 och släkten Hamiltons första svenskar på 1600-talet stammade från den skotske hertigen av Hamilton. År 1898 blev Ernst von Krusenstjerna överstelöjtnant vid Gotlands infanteriregemente och familjen bosatte sig i Visby. Fyra år senare flyttade de till Gävle då Ernst von Krusenstjerna blivit överste och chef för Hälsinge regemente. När han pensionerades 1909 flyttade familjen till Stockholm.

Tjugotre år gammal romandebuterade Agnes von Krusenstjerna 1917 med *Ninas dagbok* på Bonniers förlag. Hon gifte sig 1921 med författaren och kritikern David Sprengel (1880–1941), och de tillbringade långa perioder utomlands i Frankrike, Italien, Spanien och Grekland. Agnes drabbades av psykisk sjukdom och var inlagd på mentalsjukhus både i Sverige och utomlands. Hon avled den 10 mars 1940 i sviterna efter en operation av en obotlig hjärntumör.

I sina stora romansviter har hon skildrat förändringens tid genom en mängd temperament och perspektiv. Ändå är det slående hur hon återkommer till ett fåtal teman som rör klassförändringarna, familjebanden och kvinnors livserfarenheter. Romanerna om Tony (*Tony växer upp. Episoder ur ett barndomsliv*, 1922, *Tonys läroår. Episoder ur en ungdom*, 1924 och *Tonys sista läroår. Resa till Kejsarens hotell*, 1926) skildrar flickan Tony Hastfehrs uppväxt och ungdomsår. Den mest kända romansviten är *Fröknarna von Pahlen* i sju delar, 1930–1935: *Den blå rullgardinen*, *Kvinnogatan*, *Höstens skuggor*, *Porten vid Johannes*, *Älskande par*, *Bröllop på Ekered* och *Av samma blod*. Berättelsen om Petra von Pahlen och hennes fos-

terdotter Angela utspelar sig under några år strax efter sekelskiftet 1900. Deras livsfärd inbegriper vänskaps- och kärleksmöten och slutar i det berömda kvinnokollektivet på godset Eka i Småland. Den sista, självbiografiska och oavslutade romansviten *Fattigadel* (*Fattigadel*, 1935, *Dunklet mellan träden*, 1936, *Dessa lyckliga år*, 1937 och *I livets vår*, 1938) skildrar officersdottern Viveka von Lagercronas komplicerade uppväxt och familjerelationer.

Med *Fröknarna von Pahlen* inleddes den litterära debatt, Pahlenfejden, som fått namn efter romansviten. Bonniers förlag gav ut de tre första delarna men avböjde publicering av de fyra sista, som gavs ut på det oetablerade avantgardeförlaget Spektrum. Pahlenfejden blev en tändande gnista för uppmärksamheten kring romanerna och gjorde dem ryktbara som sexuellt frispråkiga. I fejden fick Krusenstjerna stöd av författare och intellektuella som ville försvara litteraturens frihet: Karin Boye, Johannes Edfelt, Eyvind Johnson, Moa Martinson, Vilhelm Moberg, Hagar Olsson, Torgny Segerstedt. Bland motståndarna fanns namnkunniga debattörer som Bo Giertz, John Landquist och Annie Åkerhielm.

*

Agnes von Krusenstjernas brev berättar om ett författarliv i den omtumlande mellankrigstiden. Jämfört med många andra diktare skriver hon sällan till kollegerna. En orsak var de långvariga sjukhusvistelserna, en annan den både självvalda och påtvingade isoleringen till följd av kontroverserna kring romanerna och konflikterna med familjen. »Jag är en dålig brevskriverska!« utbrister hon i ett brev till väninnan Lea Sarko 1935. Breven säger något annat.

Hon skrev i en vital period i den svenska litteratur- och kulturhistorien. Under hennes livstid infördes den allmänna rösträtten i Sverige, klassamhället förändrades och utbildningsväsendet reformerades. Ett världskrig ägde rum och ett annat inleddes. Den svenska arbetarlitteraturen blomstrade och en ny generation författare skildrade den moderna tiden.

Med urvalet i den här utgåvan vill jag låta läsaren se människan Agnes von Krusenstjerna, hennes vånda, vardagsbekymmer och konstnärliga arbete. Tidsandan sätter spår i breven, men framför allt belyser de hennes egen livshistoria, fylld av litterär dramatik, sorg, sjukdom och skrivarglädje. De ger också inblick i materiella förhållanden. Agnes beslutade sig tidigt för att satsa på författaryrket och försörjningen var ett bekymmer vilket korrespondensen med föräldrar, förlag och kolleger vittnar om. Breven ger en bild av hennes självförståelse och författaridentitet, särskilt när frågor om konstens frihet ställdes på sin spets.

*

Endast ett fåtal av Krusenstjernas brev har tidigare publicerats. Några brev till Ellen Key trycktes i *Bonniers Litterära Magasin* 1948, kommenterade av Ulf Wittrock, och ett par brev till Bonniers förlag samt ett från Karl Otto Bonnier till Krusenstjerna återges i brevantologin *Excelsior! Albert Bonniers Förlag 150 år. En jubileumskavalkad i brev* (1987).

Merparten av breven finns i Agnes von Krusenstjernas samling i Kungliga biblioteket och i Bonniers förlagsarkiv. Dessutom återfinns brev i andra samlingar i Kungliga biblioteket, Göteborgs universitetsbibliotek, Uppsala universitetsbibliotek, Helsingfors universitetsbibliotek, Åbo Akademis bibliotek, hos Agnes von Krusenstjerna-sällskapet i Gävle och Svenska Litteratursällskapet i Finland. I utgåvans urval anges efter varje brev var det förvaras samt om det är handskrivet (H) eller maskinskrivet (M). De är inskrivna efter fotokopior och kontrollerade mot originalen när så varit möjligt. När det avsända brevet inte har kunnat återfinnas i någon mottagarsamling har avskriften eller kopian i Krusenstjernas samling publicerats. Kopiorna saknar i regel underskrift. Breven är uppställda i kronologisk ordning.

Denna utgåva består till största delen av brev skrivna av Agnes von Krusenstjerna. Jag har tagit med ett urval från personer som

varit viktiga för henne eller som belyser tidens litterära liv. Det gäller maken David Sprengel samt författarkollegerna Ellen Key och Johannes Edfelt. Dessutom är brev från olika avsändare citerade och refererade i kommentarerna.

Endast enstaka brev från Agnes von Krusenstjernas och David Sprengels förlovningstid finns bevarade i Kungliga bibliotekets samling. Breven från deras första år tillsammans är »med få undantag förstörda«, enligt Olof Lagercrantz (1951, s. 179). Samlingen donerades av Agnes von Krusenstjernas svåger Kaleb Andersson (gift med David Sprengels syster Ingeborg) och en handskriven anteckning ger följande information om korrespondensen från förlovningstiden: »Brev mellan Agnes von Krusenstjerna och David Sprengel 1921–22. En del bref från denna tid (förlofningstiden*) voro buntade och hade påskrift: »*Skola brännas*«. Undertecknad såg igenom dem och *har bränt*. (*och äfven en del från 1922.)«. (KB, L 145:13.) Vem som gjorde anteckningen är inte känt.

David Sprengel var intensivt engagerad i sin hustrus författarkarriär och bistod henne i författandet, korrekturläsningen och brevskrivningen. Han har av allt att döma varit medförfattare till flera brev som undertecknats av Agnes von Krusenstjerna, vilket även Olof Lagercrantz påpekat (1951, s. 272). Jag tar i brevutgåvan inte ställning till vad som kan attribueras till David Sprengel.

Brev till Bonniers förlag finns med i utgåvan och jag har därför även infogat brev från förläggarna Karl Otto Bonnier, Tor Bonnier och Kaj Bonnier. De rör bland annat konflikten mellan förlaget och författaren vid utgivningen av *Fröknarna von Pahlen*.

Breven återges med några undantag i sin helhet och i så stor överensstämmelse med originalen som möjligt. Grammatiska fel och inkonsekvenser liksom avvikelser i stavning och kommatering har behållits. För läsbarhetens skull har uppenbart felaktigt utelämnade bokstäver eller ord placerats inom hakparentes. Otydbara ställen har också markerats inom hakparentes och okonventionella stavningar har i en del fall kommenterats med [sic]. Rent korrigerande överstrykningar har stillatigande utelämnats; övriga förtecknas i

kommentarerna. Enstaka handskrivna ord och rättningar infogade i maskinskriven text har införts utan kommentar, likaså har smärre uppenbara felskrivningar korrigerats utan påpekanden. På några få ställen förekommer hakparentestecken i de handskrivna originalen. De transkriberas som parentestecken. Understrykningar i originalen återges kursiverade. Språkliga felaktigheter i brev skrivna på andra språk än svenska har lämnats okommenterade. Översättningarna i kommentarerna är mina. Brevens datering har högerställts och hälsningsfrasen vänsterställts.

Agnes von Krusenstjernas handstil är vacker och prydlig. Under svåra sjukdomsperioder ändrar den ibland karaktär och blir ojämn men i övrigt är de handskrivna breven för det mesta lättlästa. Hennes sätt att skriva ordet »jag» är tvetydigt och har i de maskinutskrifter som föreligger av några brev (bland annat i Kungliga bibliotekets Krusenstjernasamling) transkriberats som »jg». Jag har valt att skriva »jag», dels därför att båda tolkningarna är möjliga, dels därför att ordet skrivs på samma sätt i både privata och mer formella brev.

För allmänna biografiska uppgifter har jag anlitat *Nationalencyklopedin*, *Svenska män och kvinnor*, *Svenskt biografiskt lexikon*, *Svenskt författarlexikon* och *Svensk uppslagsbok*. En viktig biografisk källa är Olof Lagercrantz doktorsavhandling (1951). En mer utförlig skildring av författarlivet finns i min biografi *Från verklighetens stränder. Agnes von Krusenstjernas liv och diktning*.

Till Folke Hellgren

den 27 Juli 1903.

Kära Folke.

Tack för kortet! Vi bo på landet och ha så roligt! Jag har en hund ock en hvit kattunge. Hälsa Harald
Mamma hälsar.
Agnes.

Till Folke Hellgren

[16 januari 1904]

Snälla Folke.

Tack för kortet. Det är snö här så jag är nästan jämt ute och åker skider. I jul har jag varit sjuk så jag inte fick gå ut. Jag fick väldigt många julklappar. Hälsa Harald och fröken. Mamma hälsar mycket.

Agnes.

Åren 1898–1902 bodde familjen Krusenstjerna i Visby där Agnes far, Ernst von Krusenstjerna (1846–1931), var överstelöjtnant. Ernst Hellgren (1860–1920) var kapten och kollega till Ernst von Krusenstjerna, familjerna umgicks och Ernst Hellgrens son Folke Hellgren (1895–1954) var lekkamrat till Agnes. Breven skrev Agnes till Folke sedan familjen Krusenstjerna flyttat till Gävle 1902. Folke Hellgren blev sedermera jurist och rådman i Göteborg och var även verksam som poet. Han gav bland annat ut diktsamlingarna *Ballader från staden* (1943) och

Samtal mellan tre röster (1944). Folke Hellgren medverkade vid bildandet av Göteborgs författaresällskap och blev dess ordförande 1945.

Agnes von Krusenstjerna med sin pappa Ernst 1901.

Folke Hellgren
Visby
(Kapten Hellgren)
SVERIGE
SVERIGE
BERGVIKS
29
7
1903

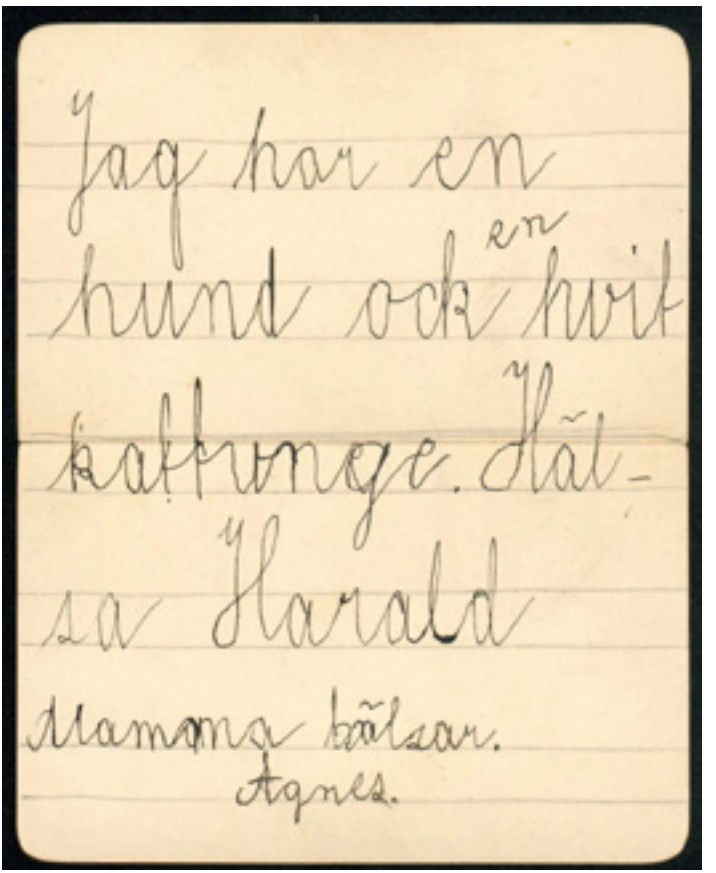
Jag har en
hund och en hvit
kattunge. Häl-
sa Harald
Mamma hälsar.
Agnes.

Till Anna Hamilton Geete

Stockholm den 25/12 10

Älskade moster!

Tack, älskade moster för »Gösta Berling«!

Hur kunde moster gå och ge mig så fina böcker både till födelsedag och jul, det tycker jag nästan är för mycket!! Men glad blir *jag* naturligtvis!! Jag tror nästan att det var litet roligare att få, än 'hemmets kokbok', fast den ju också kan vara bra på sitt sätt! Tack, tack!!*

Innan jag kan tala om något annat måste jag tacka moster för »Solnedgång!«

Det är så många stora, goda, ryktbara personer, som skrivit långa, vackra brev om mosters bok, och mosters egen lilla systerdotter kan varken skriva några vackra eller långa brev utan endast säga tack, tack! tack!

Vet moster, att om jag någon gång är ledsen, eller tycker att allting är mörkt och tråkigt, då sätter jag mig bara ned i ett soffhörn och läser om den »ljuslockiga Agnes Geijer« som var så glad och så god, och då tycker jag att allting blir ljusare omkring mig, jag tycker det är som om jag ej hade märkt hur vackert solen sken och hur roligt allting ändå är!

Jag tycker det vore så roligt om jag hade ärvt något, aldrig så litet av »Agnes Geijer«. Men det är då nästan förmätet att önska. Ännu har då intet sådant kommit i dagen!

Ja, nu är julaftonen, över och det dröjer ett helt år till dess. Det är allt bra långt! Jag tror att ingen familj har en sådan julafton som vi, det är då alldeles säkert!

Inte ge vi just så storartade presenter, men i stället skriva vi långa verser på så det skall ta lång tid. Mina verser äro vanligtvis

alldeles vansinniga, och jag måste själv läsa upp dem och betona rimmet, så att någon skall kunna förstå dem.

Vi ha fortfarande, som när vi voro små kvar våra julbord med »pepparkakstupp och pepparkaksgris« och en liten gris av marzipan. Vi skickade ett par sådana till Edvard, som ju inte kunde komma hem, och jag tror, de fortfarande smakar honom lika bra!

Jag fick alla möjliga trevliga saker, bland annat en förtjusande liten ask med olika sorts lack, av Adolf, som jag skall försegla moster[s] brev med nu! (Moster Elvine frågar mig regelbundet varje födelsedag och Jul, vad jag önskar mig, men eftersom jag inte får något har jag nu slutat upp med att önska[.])

Nej nu måste jag sluta. Hälsa gräsligt mckt. till morbror!

Mosters tacksamma Agnes

*Moster kanske tycker att det är väl mckt. utropstecken, men jag menar dem verkligen.

Anna Hamilton Geete (1848–1913) var författare; dotter till landshövdingen i Uppsala län Adolf Hamilton (1820–1896) och hans maka Agnes, f. Geijer; gift 1876 med läkaren Gustaf Geete. Hon var god vän i Uppsala med författaren Helena Nyblom (1843–1926). Anna Hamilton Geete skrev under 1910-talet flera brev till sin systerdotter Agnes, särskilt till födelse- och högtidsdagar. I ett nyårskort den 31 december 1910 hälsar hon: »*Godt Nytt År*, du lilla söta – ! *Tack* för ditt rara bref, som var så kärt att få. Jag är så glad att du tycker om ‹Solnedgång› – ! För *er*, syskonbarn, är den ju *egentligen* skrifven och framförallt *er* bok. Det kan du tala om för dina barnbarn då du blir åttio år och 'Moster Anna' endast tillhör *Historien*!«

'Solnedgång': Agnes tackar för första delen av Anna Hamilton Geetes verk *I solnedgången. Minnen och bilder från Erik Gustaf Geijers senaste lefnadsår.*

den »ljuslockiga Agnes Geijer«: Erik Gustaf Geijers dotter.

Edvard: Agnes von Krusenstjernas bror Edvard von Krusenstjerna (1885–1958).

Adolf: Agnes von Krusenstjernas bror Adolf von Krusenstjerna (1891–1971).

Agnes moster Anna Hamilton Geete.

Till Eva von Krusenstjerna

[oläsligt]
söndagen d 22 juni 13

Älskade mamma!

Tack! för mammas [oläsligt] och roliga brev! Så bra att mamma har det bra hos Bahrs, prata bara inte för mycket, mamma *måste* lägga sig! *Säg* det från mig!

Denna vecka har förflutit mycket lugnt därför att jag suttit med toffel på foten hela tiden i fast beslutsamhet att bli bra. Jag trodde tillsist aldrig, det skulle läkas, för det har varit ömt, hela tiden. Men i dag på morgonen, höll jag på att hoppa i taket i glädje över att det inte var ömt ett dugg. Jag låter i alla fall bomullen och plåstret sitta på så länge. Därtill hade jag ett par dagar ont i halsen. Andra dagen *så* ont med vita prickar och 38 gr. på e. m, på morgonen intog jag heroiskt en matsked ricinolja. Med så god verkan att både feber och halsont försvann. Sedan fick vi höra att det gått halsfluss i trakten.

Nu är jag alldeles bra från alltsammans. Jag har i alla fall hoppat omkring på min toffel och en turkisk socka, som Lisa lånade mig, en sådan som sultanen brukar ha! Och *det* hjälpte säkert till att göra foten bra!

Vi ha haft mycket trevligt ändå. På f. m. medan Lillan sover läser Lisa och jag turvis högt »*Wilhelm Meisters Lehrjahre*«! Vi äro förfärligt bildade med Faust och Carlyle och Gamla testamentet! Frun här är mycket »Alvarlig« och fick se mig en f. m. länge sitta och läsa Bibeln på verandan, varpå hon måste när hon gick förbi säga: »O! Så trevligt att se, det fröken har Bibeln med sig!«

Jag har nu hunnit ut 3 dje Mose bok. Lisa och jag funderade på att läsa 'Jobs bok', för vi hade hört att man blir så snäll av det!

Men det hinner vi nog inte.

Almqvist törs jag inte titta i en gång, och försöker »tänka så litet som möjligt«. Det behövdes nog. Det finns ingenting som hjälper en så bra som *naturen*. Men jag tror aldrig jag längtat *så* mycket efter mamma!

Adolf har varit borta i en fäbod i 3 dar och är nu hemma över midsommaren. Han är mckt snäll, men jag är litet blyg för honom än, kan aldrig låta bli att tänka på: »Åh vad Adolf blev röd!« som jag visst yttrade någon gång i min barndoms dagar! Om kvällarna ro vi ute på Ljungan och Adolf och Lisa vill alltid att jag skall sjunga och jag kan aldrig, jag kan verkligen inte så mycket utantill och inte är det så lätt när man sitter i en båt heller!

I dag ha vi varit på visit till de andra fruarna som bo vid kyrkan tre fjärdingsväg härifrån. Adolf rodde oss hela vägen, gränslöst vackert fast något gassigt. Vi kommo fram lagom i kyrktid, och gick in i kyrkan, därest endast befann sig *en* gumma. Och så ett par löjtnantsfruar med deras män. Det satt visst några uppe på en läktare också men de syntes ej. Det hela verkade hemskt ödsligt, för den stackars 60 årige kyrkoherden, som började sin predikan med »Varest 2 eller 3 äro församlade – ! Kyrkan var vitrappad och med en rent av ryslig altartavla framme vid koret. Den var målad på senare tid, med tjocka fullkomligt fasliga änglar och Jesus svävande uppåt rymden, det hela var någon skärröd färg, men bondgumman njöt nog. Efter gudstjänsten presenterades vi för kyrkoherden, fru Hahr en annan fru och löjtnanten och prästen visade oss gamla föremål etc. Sedan drack vi saft i Hahrs berså, och hade ganska tråkigt. Sedan drucko vi te hos en annan löjtnantsfamilj och åkte hem i bil, väntande att finna lillan rasande av hunger, men hon sof, vaktad av jungfrun Maria.

Jag vidhåller att ett barn skäms bort av att jämt bytas om på, och det tycker Lisa också, men så fort Lillan skriker vill Maria byta blöja på henne. »Det är det roligaste jag vet!«, säger hon.

I natt skall jag få ha Anna-Lisa hos mig. Lisa sover ganska dåligt. Det är verkligen roligt att jag börjar tycka om sådana där

små, men Anna-Lisa är nästan oemotståndlig ibland.

Här är förfärligt hett nu. Och mycket myggor om nätterna.

I morgon på midsommarafton, hade vi väl trott det skulle bli dans och majstång etc. Men folket här i byn är så alvarligt att de ej dansa. Värdfolket är bortrest, och vi ska ha kaffekalas för deras flickor och en snäll gumma Larsson. Sedan på natten, den enda tid Lillan ej behöver mat på flera timmar ska vi gå till en fäbod! Mamma behöver ej vara orolig för foten, för den är verkligen alldeles härlig nu!

Hälsa rysligt mycket till pappa när mamma skriver och Adolf också. Jag avskickade ett vackrare vykort till Adolf dagen.

Från G. O hade jag »Kritik« häromdagen. Han tyckte det var mera »Linje« i detta fast han tyckte jag ej fått riktigt klart om Livet och Döden etc. »Nej nu talar vi inte mer om honom!« Inte går då Adolf Westring upp mot G. O,

En kram och kyss
från mammas Agnes

Midsommarafton. I natt har jag haft Lillans lilla korg bredvid min säng och det var rysligt lustigt. Hon låg och snaskade och sög på sin tumme. Kl. 4 upphävde hon ett skrik, men sov sedan till fem, då jag knackade på Lisas dörr, och hon kom in och gav henne mat. Nu sitter Lisa och ger henne mat, efter det *jag* har badat henne! Vi gå ej till fäbod i dag. Det är nog bäst att dröja till foten blir alldeles bra. Lisa hälsar mckt. Mammas *Agnes*

Eva von Krusenstjerna (1861–1946) vårdade omsorgsfullt sitt släktarv och sina minnen från Uppsalatiden. »Det är från denna släkt orosfermenten, begåvningen och de flesta av traditionerna kommer in i hennes liv«, skriver Olof Lagercrantz om Agnes von Krusenstjernas modersarv.

Almqvist törs jag inte titta i en gång: i brev till Agnes 17/6 1913 skriver Eva von Krusenstjerna: »Läs nu inte Almqvist under denna tid utan hvila dig från allt spekulerande!«

»Wilhelm Meisters Lehrjahre«: Johann Wolfgang von Goethes (1749–1832) klassiska bildningsroman (1796).

G. O: Gerard Odencrants (1888–1967), som Agnes von Krusenstjerna träffat i januari 1913 och blivit förälskad i. De förlovade sig i oktober 1914 men bröt förlovningen sommaren 1915. Gerard Odencrants var född i Göteborg och blev sedermera läkare; han var även en ansedd tonsättare.

Agnes mamma Eva von Krusenstjerna.

Till Ellen Key

[Borås
Annelund]
d. 18 maj 14.

Skriftställarinnan, fröken Ellen Key.

Jag vet ej riktigt hur jag skall börja detta brev. Jag förmodar att många, många skrivit till Er, och det är väl orätt att antaga att *de* ej behövt er lika mycket, som jag gör det nu. Kanske känner jag mig ungefär som kvinnan, som vidrörde Jesus då en ström av kraft övergjöt henne från honom. Jag törstar efter kraft! och jag begär den av er.

Jag har icke de kristnas tro, och eftersom jag är omgiven av kära människor, som ha denna tro, står jag i det fallet mycket ensam!

Jag har läst en del av edra böcker och funnit att min aning till en ny tro, just är till er tro. Men jag har icke kommit längre. Jag står mitt i ett trevande mörker, och behöver hjälp. Vill ni ge mig den? Åh! Säg att ni vill det! Jag är 19 år och står alltså endast i början av livet. Jag behöver en ledning åt vilket håll jag skall gå. Jag talar med mina närmaste, men de vilja endast föra mig till tron på en personlig Gud. Jag *kan* icke tro det. Jag försökte en tid med självanalys, men jag vann icke mycket på det. Ibland plågar mig denna känsla av att vara hänsynslöst utkastad i världsalltet, rent fysiskt. Jag grubblar och grubblar och kommer ingen vart.

Jag vet att ni älskar E. G. Geijer. Kanske intresserar det er därför att höra, att jag är hans dotter dotter dotter. För hans skull?

Agnes von Krusenstjerna.
Annelund.
Borås.

I januari 1914 läste Agnes von Krusenstjerna *Kärleken och äktenskapet*. Författaren Ellen Key (1849–1926) och hennes kärleksbudskap blev en vägvisare för den unga Agnes. Brevväxlingen fortsatte fram till 1920 och de träffades också vid några tillfällen. Key svarade den 27 maj 1914: »Edert brev – hur egendomligt är ej livet.« Hon förundras över att ett barnbarnsbarn till hennes »*älskade* E.G. Geijer« som hon själv i sin ungdom fick så mycket hjälp av, nu söker sig till henne för hjälp. »Men min kära, okända – och dock med ens så nära – vän, vad skall jag svara Eder? Jag behövde veta så mycket mer om Ert unga väsen; jag är så rädd att ej hjälpa alls utan skada; framför allt vet jag att sin livsåskådning *lever* och *lider* man sig till.« Hon rekommenderar Agnes att läsa Romain Rollands romansvit *Jean-Christophe* samt Hans Larsson och Henri Bergson.

Den unga Agnes. Foton från 1913 och 1914.

Till Lotten Dahlgren

[Borås
Annelund]
d 16 dec 1914

Kära tant Lotten! Jag undrar just, vad det var för en liten fågel, som sjungit om det där!

Tack så gränslöst mycket för brevet, boken och brevutdraget. Boken ligger dock hemma på Sibyllegatan så länge, till dess jag kommer upp före jul. Jag är bra förtjust över att ha fått den. *Hur* kan tant Lotten tro, att man skulle kunna få för mycket av Upsala-tiden! Det finns väl ingen, som inte är glad över att få vara i så gott sällskap. Jag känner mig snällare, bara jag öppnar en sådan bok. – Eftersom jag aldrig i mitt liv skrivit till tant Lotten, så känner jag mig, uppriktigt sagt, inte så litet *blyg*, men jag hoppas att tant ändock förstår, hur glad jag blev över alltsammans.

Gerard och jag komma att bo just i Upsala; och då hoppas [jag] att tant någon gång, när tant är i Upsala ville komma och hälsa på oss!

Jag har varit litet klen i höst, det slutade med vattkopporna – varefter jag skickades ned hit, för att vila mig, och fick ont i blin[d]tarmen! Nu är det mycket bättre.

Gerard ber om sin vördsamma hälsning.

Tant Lottens tillgivna
Agnes

Charlotta (Lotten) Dahlgren (1851–1934) var författare och skrev personhistoriska verk. Hon var dotter till författaren och språkforskaren Fredrik Dahlgren (1816–1895). Åren 1891–1907 var hon redaktör för *Dagny*, Fredrika Bremerförbundets tidskrift. I januari 1913 träffade Agnes för första gången Gerard